

Landskap: Skåne Upptecknare: Algot Nilsson, Osby
 Härad: V. Gönge Berättare: " " "
 Socken: Visseltoffa Berättarens yrke: lantbrukare
 Uppteckningsår: 1963 Född år 1887 i Visseltoffa

Näv den nya tiden kom till bygden. s. 1-16.

LUF 73.

21/1-64

När den nya tiden kom till bygden

Under 1800-talet var det en känd kommun-
alman som hette John Lomson och var föregångare
på flera områden. Han lyckades utverka statsbidrag
för att bygga ny landsväg mellan Visseltofta och
Osby 1868-1869, och efter dåtidens förhållande byggdes
denna väg ovanligt bred och rak. En kyrkoherde
Nils Lallor var verksam i Visseltofta vid skolskiftet
och var mycket intresserad av jordbruk och satte
prästgårdens jordbruk i mycket gott skick, samt lärde
ortens lantbrukare hur de bäst skulle förbättra
jordbruket och boskapskötseln. Han hade själv varit
dräng på skånska slätten innan han började studera.

Några större nyheter har ej kommit med inflyttat
folk. Men det var en och annan hantverkare som hade
bättre metoder och verktyg samt producerade nya
artiklar. Det var flera familjer som inflyttade till

Jul 73

orten och förfärdigade spränker. Folkskolan har knappast spelat någon roll som mykthsförmedlare. Städerna och stationssamhället har haft stor betydelse som orsak till förändrade seder och umgängesformer både till det bättre och sämre. Det var ju många ungdomar från landsbygden som tog anställning i städerna, och om en del återvände hade de ju lärt sig andra seder och levnadsförhållande. Umgänge förekom ju delvis mellan stads- och lantbefolkningen. Men det var då mestadels mellan släktingar från stan som besökte släktingar på landsbygden och tvärtom. Men mellan herrskap och bönder var det mera sällsynt. Förr i tiden hade man ej mycket kontanter att röra sig med, men man sparade likväl om det lilla man tjänade och det var ju vanligt att drängen och pigan hade sparat till en enkel bosättning vid giftermålet. På senare tider då man lättare tjänade kontanter slösade man ofta bort mera.

endast några gårdar. Det var endast lahtmä-
teriförordningar som byarna hade sammanträdde
om. Alla andra angelägenheter avgjordes först av
sockerstämman och sedan av kommunalstämman då
kyrkans angelägenheter fränskildes.

De första andelsföreningar som bildades var
~~myren~~ myrenföreningar som bildades 1880. Sedan kom
träskföreningar och tjurföreningar omkring 1900, då
en kraftig utrymning av jordbruket ägde rum.
List tillkom skogsägareföreningarna omkring 1930.
Träskföreningar och tjurföreningar har nu utrymt

Jordbruket utfördes på gammalmodigt sätt till
omkring 1880 då man började ersätta årdor med
plogar samt träharvar med fjäderharvar och
järnpinnharvar. Vid sekelskiftet 1900 började
ett intensivt utrymningsarbete i jordbruksfrågor
genom hushållningssällskapet. Det var kurser och
föreläsningar till största delen av jordbrukskonst

4. Ekerot i Kristianstad. Det ökade intresset i både myodling, bättre gödselvärd och ökad användning av konstgödsel. Omläggning av jordbruksproduktionen bestod i att man odlade mera foderväxter t.ex. klöver och baljväxter, samt lade mer an på mjölkproduktion och svinavel. En del ängar och mossar odlades och dikades ut till åker och sankt ängar höstades ej längre. Vårtröskningen ändrades också då stråsädesodlingen omväxlade med rotfrukter, potatis och baljväxter. Jordbruskalk inköptes och nedbrukades på mossodlingar.

Radsämningsmaskiner och slättermaskiner började man använda de första åren av 1900-talet, men självbindare skaffade man först omkring 1920.

Lantbruksmöten och utställningar hade en viss betydelse då man kunde studera maskiner av olika fabrikat och konstruktion, samt de utställda djuren av olika raser. Lantmannaskolor besöktes

och utställningar och de som var utställningsvärdar i utställningarna (1911)

in mycket av landsbyggdens ungdom, och många lärdomar omsattes i praktiken. Tidningar och böcker har haft stor betydelse. Det var särskilt tidskriften "Vårt Lantbruk" av konsulent Ekerot samt P. J. Rösiv's böcker som allmänt lästes av lantbrukarna.

Vägarnas förbättring under 1800-talet gick mycket långsamt. Det var endast de allmänna vägarna på vilka bönderna hade sina vägstycken att underhålla som underhölls nödloftigt. Vägarna ~~byarna~~ ^{smållar} var ofta dåliga, och det var först då biltrafiken började som man måste förbättra byvägarna.

Omkring 1850 började man anskaffa fjäderwagnar som åkdon och i slutet av 1800-talet började man tillverka större wagnar s. k. charabagn. Järnvägen anlades i början av 1860-talet med Osby som närmaste järnvägstation. Det var en stor fördel att kunna frakta trävarorna endast till järnvägstationen i stället som förut man fick köra med hästskjuts till Lund

eller Malmö. Posten fraktades från Osby station av en postförare med dragkärra. I Küsseltofta var det en småskolläraryrma som hade poststation och delade ut post. Gästgiveriet miste ju sin betydelse då järnvägen kom till orten, men s. k. skjutsstation uppehölls en tid av järnvägshotellet i Osby.

För binäringar till jordbruket har stora förändringar skett. Här i bygden var de flesta bönder också smedier och det var främst tillverkning av liar som utgjorde binäring till jordbruket. Denna tillverkning upphörde efter hand som slättermaskiner blev allmänna.

En del tornare och husägare var också snickare och tillverkade möbler men denna tillverkning upphörde på de flesta ställen då snickerifabriker uppfördes.

En del lantbrukare hade biförtjänst med körslor från skogen till stationerna, men dessa körslor upphörde då lastbilarna började utföra dessa transporter. Allt i från industriens genombrott och fram

till nuvarande tid har många personer lämnat jordbruket och fått plats som industriarbetare eller tjänstemän.

Emigrationens ^{orsak} var överbefolkning på landsbygden. Det var ofta stora barnkullar både i bondgårdar och torpstugor, och någon nämnsvärd industri fanns ej på 1800-talet. Verkningarna av emigrationen blev att många torp lades öde, då ungdomarna flyttat till Amerika och inga efterträdare kom till då de gamla gått bort. Emigrationen upphörde vid första världskrigets utbrott 1914 då den dels hindrades av kriget och dels för att det blev gott om arbete på flera områden.

Angående byggnadsskicket blev det en del förändringar såsom att man började gräva källare under husen i stället för de jordkällare man hade i backarna.

Man började bygga husen av sågat plank, i stället för bilat timmer. Det blev tätare väggar och behövde

ej vara så tjocka. Husen målades också med rödfärg. Taktäckningsmaterialet som under flera år hundraåren utgjorts av halm ersattes först av spån och på senare tid av tegel och cementplattor. Nybyggnader av bondgårdarna var ganska vanligt under senare hälften av 1800-talet, men sedan har det mest varit moderniseringar och förändringar. Orsaken till att man byggde nya gårdar var att efter 1870 blev det goda priser på trävaror som gav skogsbyggderna bönder goda inkomster. De nya byggnaderna fick ett mera tilltalande utseende och inredning samt blev också varmare än de gamla dragiga husen. När man på många ställen byggde nya hus, skaffade man också en del nya möbler och de som ej byggde nya hus ville också gärna ändra möbleringen. De väggfasta bänkarna i storstugan togs bort, och på en del ställen fanns matbord med tjocka svarta stenskivor. Dessa ersattes

med lättare och finare möbler. Gardiner och tapeter började användas i förmögare hem, men det dröjde flera årtionden innan det blev allmänt bruk i borgstugor. Frukostisar började också insättas vid samma tidpunkt men förekom ej allmänt förrän vid sekelskiftet. Nya husgeråd kom så småningom i bruk genom att trättallrikar ersattes med porslin och hornskedar med skedar av metall, köttkvarnen kom i bruk i stället för hacketräget m m.

Nya sedvudnjar började införas också beträffande mat och dryck vid samma tid som man byggde om och renoverade husen. Så t ex var det vanligt att vid måltiden var maten upphälld i en stor lerskål som stod mitt på bordet och som man tog i med sina skedar. Detta ersattes med porslinstallrikar för var och en. Under förra århundradet var det mycket vanligt att man skulle ha brännvin till maten åtminstone en gång om dagen. Men detta bruk

minskade så småningsom till att förekomma endast vid kalas, samt under höstskörden vid släkt och under tillfälliga arbeten. Under 1800-talet var det inga kristider som medförde några större förändringar. Det var först under och efter det första världskriget som en del förändringar i levnads-sättet förekom. De stora traditionella kalaserna som förekom i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet, om julen samt vid födelsedagar, bröllop och begravningar minskade betydligt under krigs och kristiden och förekommer nu endast för släkt och en trängre vänskrets. Omkring 1930 började man förlägga begrafningsmiddagar, bröllopsfester och födelskalas till kaféer, hotell och föreningslokaler. Gåvning och bröllopspresenter har varit vanliga sedan lång tid tillbaka. Men födelsedagspresenter var ej så vanliga som förr som nu för tiden. Bjudningssättet förr var att man fick skriva

brev till avlägset boende och till grannar brukade man skicka ut någon av de större barnen för att muntligen framföra inbjudningen. Kalasen var vanligen söndagar, ty man arbetade ju hela lördagarna före. Men om julen var man ledig varje dag och då var man ofta på kalas flera dagar i följd.

Nöjen före bestod i att man sommartid samlades vid någon slät plan i en lördunge och dansade där om söndagskvällarna till tonerna av ett dragspel. Om julterna hade man jullekar och dans i stugorna och på vintern anordnade man någon gång s. k. hopaläggegille med dans i någon stuga. Dessa nöjen ersattes senare av moderna dansbanor, biografier och föreningsliv m m. Ungämgelivet blev i slutet av 1800-talet mer friare särskilt bland ungdomen. Förhållandet mellan husbondefolk och tjänare som för var mer patriarkaliskt har betydligt förändrats till mera förståelse och samarbete.

Mellan bönder, hantverkare och arbetare har klass-
skillnaden allmer utjämnats allt eftersom levnads-
standarden blivit mera likartad, samt allmänbild-
ningen blivit mera allmän. Tidningar började
hållas ganska allmänt omkring 1870, men desförinnan
var det endast ämbetsmän och tjänstemän som höll
tidning. Den vanligaste tidningen var då aftonbladet
som kom ut en gång i veckan och sedan vid sekel-
skiftet blev halvveckorupplaga. Före 1900 var det ej
så många som ägde något antal böcker. Men sedan
började man ganska allmänt skaffa en boksamling
efter råd och lägenhet. Man läste mest historiska
skildringar samt romaner. De som ville ha dyra
böcker av kända författare köpte dessa i bokhandel
i någon stad som besöktes. Men de som måste köpa
böcker billigt, köpte på bokauktioner som var vanliga
en tid, då en del bokförlag sände ut rester av upplagor.
Gemensam sång var ej så vanlig utom vid

gudstjänster och andaktstunder i hemmet. Det var först då idella föreningar såsom nykterhetsföreningar bildades, där man sjöng mycket gemensamt. Men man sjöng mycket enskilt för. Det var mest visor som berörde någon märklig händelse i orten. Det var ofta någon poetiskt begåvad man från bygden som skrev dessa visor. Men man sjöng också kärleksvisor och fosterländska sånger. Man sjöng mycket mer för än nu för tiden. Man sjöng mycket under arbetet. Bondflickorna och pigorna sjöng då de gick för att hämta hem korna från skogen eller ängarna. Drängar och bondpojkar sjöng då de satt på lasset och körde. På senare tid har sången övertagits av kringresande sängerskor vid nöjesplatserna. Skrivna visböcker var det vanligt med i slutet av 1800-talet och omkring 1900 kom bruket med prosialbum och fotografialbum. Under 1800-talet spelade det muntliga berättandet en större roll då det ej var alla som kunde skriva.

Under kvällarna brukade man i bondgårdarna ha en timma då man satt i märkes och berättade för varandra. Beträffande tron på övernaturliga väsen har ju en stor förändring skett. Förr trodde ju alla dylikt och man försökte genom en del åtgärder skydda sig för ondeväsen m.m. Genom den stigande upplysningen och allmänbildningen upphörde dessa vidskräpiga föreställningar. Den äldsta folkskoleundervisningen hölls i bondgårdarna med två eller tre veckor på varje ställe. Omkring 1870 började man bygga skolhus och indelade kommunen i skolorter. Dessa skolor med småskola fyra månader på sommaren och folkskola fem månader på vintern bestod till 1955 då en centralskola för hela socknen byggdes och skolorna i utkonterna av socknen lades ner och skolskjutsar anordnades. Före sekelskiftet var det ej så vanligt att ungdomar från orten här bevistade högre skolor. Det var då någon skulle studera till präst eller

Folkskollärare. Men sedan har det blivit mycket vanligt att ungdomar bevistar realskolor och gymnasier.

De kyrkliga vanorna har förändrats mycket. Dels besöks inte gudstjänsterna så allmänt som förr. Husförhören har upphört, men i samband med årets mantalsskrivning brukar kyrkoherden hålla en andaktstund i en skollokal ofta i förening med kyrkliga sällföreningens arbetsfunktion. Döp förskommer i kyrkan numera mer än förr då det oftast var i prästgården eller hemmen. Väckelserörelser har ej spelat någon nämnvärd roll inom församlingen. Några vidare förändringar i moraliskt hänseende kan man knappast tala om, men ungdomen är ju mera s. k. frigjord än förr. I religiöst hänseende har ju de gammaldags åsikterna med straffpredikningar och skrämselfpropaganda fått vika för mera humana åsikter om religionen. Förr ansåg många gamla att allt nöje var syndigt. Denna uppfattning har ju betydligt ändrats.